

перерахованих дій, ознак, характеристик. Результати спостереження усвідомлюються і закріплюються у когнітивних структурах психіки у вигляді знань, навичок, умінь і слугують індивідуальним досвідом особистості.

Висновки. Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Вона передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню.

Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми, а також опосередковано (література, театр, кіно), у результаті чого людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішення. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичує з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.О. Психология в радиогуманистической перспективе: Избранные цитаты / Г.О. Балл. – К.: «Основа», 2006. – 408 с.
2. Жуков Ю.М. Диагностика и развитие компетентности а общении : спецпрактикум по социальной психологии / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская, П.В. Растяжников. – М.: Академия, 2007. – 104 с.
3. Розум С.И. Психология социализации и социальной адаптации человека / С.И. Розум. – СПб.: Речь, 2006. – 365 с.

Ганна Русанова,

студентка 4 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Наук. керівник: **О. В. Горецька,**

к. психол. н., доцент (БДПУ)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСПРИЙНЯТТЯ ПІДЛІТКІВ

Актуальність. Підлітковий вік, з одного боку, є надто чутливим до зовнішніх впливів, з іншого – сенситивним для становлення самосвідомості. Тому у підлітковому віці особливого значення набуває процес самосприйняття як прояв самосвідомості, що стає основою формування «Я-образу», «Я-концепції» людини. Від того, як оточуючі сприймають і розуміють підлітка, його потреби, інтереси, психологічні стани та переживання, а, отже, відповідно і взаємодіють з ним, залежить сприймання і оцінка підлітком себе, формування позитивного чи негативного образу «Я», прийняття чи не прийняття своєї особистості.

Ступінь досліджуваності проблеми. Самосприйняття – це основа формування позиції суб'єкта, без якої подальший процес соціалізації та адаптації утруднюється, а інколи стає неможливим. Самосприйняття не тільки процес орієнтування людини у власному внутрішньому світі, але й наслідок розуміння, оцінювання та порівняння себе з іншими [1].

Самосприйняття в підлітковому віці має певну структуру, яка

включає в себе окремі компоненти: 1) когнітивну компоненту, яка включає в себе гностичну спрямованість особистості, загальну самооцінку або її абсолютний ціннісний статус; 2) емоційну компоненту, яка включає в себе емоційну вираженість перцептивного боку спілкування та емоційно-психічну спрямованість; 3) конативну компоненту, яка включає в себе нормативність поведінки [2].

Самосприйняття є соціальним за своєю природою, складним за своєю структурою, онтогенетичним утворенням особистості підлітка. Воно являє собою форму відображення дитиною самої себе як особливого об'єкта пізнання і залежить від прийнятих цінностей, її особистісних змістів, міри її орієнтації на суспільно вироблені вимоги до поведінки й діяльності.

Мета і методи дослідження. Для виявлення особливостей самосприйняття підлітків використано тест-опитувальник «Самоставлення», розроблений В. Століним і С. Пантелєєвим та модифікований Ван Джун. До загальної вибірки увійшли діти у віці 12-13 років у кількості 56 осіб, із них: 36 підлітків жіночої та 20 – чоловічої статі.

Сутність дослідження. Аналіз емпіричних результатів показав, що у більшості підлітків домінує когнітивна та емоційна компоненти самосприйняття. Підлітки відрізняються усвідомленістю когнітивної чи емоційної оцінки себе, своїх якостей та властивостей, домінуванням прагматично-оцінюючого або емоційного ставлення до себе, своїх дій, вчинків тощо.

Аналіз показників самоставлення виявляє наступне. На першому рівні самоставлення за показником глобального самоставлення у всіх вікових групах встановлено високий рівень (83% й 73%). На другому рівні диференційованого самоставлення у підлітків 12-ти років виявлено високий рівень значень за всіма показниками, крім показника самоповаги – середньостатистична норма. У підлітків 13-ти років за показником самоінтрес та очікування ставлення від інших виявлено показники вище за середній, за показниками аутосимпатія – середньостатистичну норму, за показником самоповага – знижений рівень. На третьому рівні конкретних дій стосовно свого «Я» виявлено, що підлітки 12-ти років демонструють вище за середній рівень за показниками: самовпевненість, самосприйняття, самоінтерес. Нижче за середній рівень за такими показниками: самокерування і самоінтерес. У групі підлітків 13-ти років – самозвинувачення і самоінтерес.

В якості програми корекції самосприйняття підлітків ми розробили тренінг позитивного самосприйняття, який має за мету розвиток у підлітків почуття власної цінності, позитивного ставлення до себе й свого життя, усвідомлення доцільності свого існування.

Основні висновки. Отже, у підлітковому віці активно формується самосвідомість, виробляється власна незалежна система еталонів самооцінювання й самоставлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бушай І.М. Психологічні особливості розвитку «Я-образу» акцентуованих підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / І.М. Бушай. – К., 2000. – 19 с.

2. Ван Дж. Психологічні особливості самосприйняття як фактор соціалізації підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Дж. Ван. – Одеса, 2009. – 19 с.

Катерина Силка,

студентка 4 курсу

Факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **О.В. Горецька,**

к. психол. н., доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Актуальність. Розвиток технологій та медицини, постійні інтенсивні зміни в усіх сферах суспільства зумовили збільшення серед населення частки людей похилого віку. Отже, постає проблема адаптації людей похилого віку до нових соціально-культурних умов. Для збереження високого рівня життєдіяльності людині похилого та старечого віку є важливим підвищення психологічного благополуччя, створення позитивного образу старості серед молоді, зменшення явища ейджизму, підвищення загального рівня толерантності та емпатії до літніх, руйнування негативних стереотипів та установок щодо людей пенсійного віку і формування в сучасній молоді позитивного ставлення до періоду геронтогенезу та людей похилого віку.

Ступінь досліджуваності проблеми. Дослідженням проблеми міжпоколінної взаємодії вже займались вітчизняні і зарубіжні вчені: А. Варга, Є. Добровольська, І. Кон, О. Краснова, К. Маннгейм, М. Мід, А. Співаковська та інші. Проблемою старості та старіння займалися: Г. Абрамова, О. Балашова, М. Гамезо, І. Лотова, О. Молчанова, Є. Рибалко.

Як стверджує В.Ф. Моргун, старість – це, природна та здорова частина людського життя, яку можна й необхідно, зробити щасливою для людини і корисною для суспільства [2].

Міжособистісне спілкування, зокрема з молоддю, є однією з провідних потреб в період геронтогенезу. На нашу думку, найчастіше конфліктність та ворожість до людей похилого віку зустрічається саме серед підлітків, що зумовлено віковими особливостями їх психіки та поведінки, сформованим негативним образом старої людини через ЗМІ та літературу. Тож, перш за все потрібно дослідити особливості ставлення до людей похилого віку в підлітковому віці, задля розробки та впровадження корекційних програм з подолання негативних наслідків ейджизму та формуванню позитивного ставлення до літніх людей.

Мета і методи дослідження. Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальне вивчення особливостей ставлення підлітків до людей похилого віку та розробка корекційно-розвивальної програми щодо формування позитивного ставлення до літніх людей.

Сутність дослідження. В дослідженні брало участь 60 учнів м. Бердянськ, різної статі, віком від 11 до 14 років. З метою визначення